

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Bydgoszcz, dnia 23 grudnia 2020 r.

Poz. 6692

ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE NR 258/2020 WOJEWODY KUJAWSKO - POMORSKIEGO

z dnia 23 grudnia 2020 r.

w sprawie nadania nazwy skwerowi

Na podstawie art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1103 tj.), po zasięgnięciu opinii Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zarządza się, co następuje:

§ 1. Skwerowi o nazwie Pomorskiego Okręgu Wojskowego położonemu w mieście Bydgoszcz nadaje się nazwę płk. Łukasza Cieplińskiego.

§ 2. Zarządzenie zastępcze podlega wykonaniu przez Prezydenta Miasta Bydgoszczy.

§ 3. Zarządzenie zastępcze wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Uzasadnienie

W dniu 2 września 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 744), zwana dalej „ustawą”. Ustawa została zmieniona ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 1389) oraz ustawą z dnia 14 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki oraz ustawy o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. poz. 2495).

Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 ustawy, obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy, w przypadku niewykonania obowiązku przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 1 ustawy w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin na podjęcie działań przez organ jednostki samorządu terytorialnego.

Rada Miasta Bydgoszczy nie wykonała ustawowego obowiązku i nie dokonała w wyznaczonym przez ustawodawcę terminie zmiany nazwy skweru Pomorskiego Okręgu Wojskowego. W związku z powyższym Wojewoda Kujawsko-Pomorski wystąpił w trybie art. 6 ust. 3 ustawy do Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (data wpływu pisma do IPN-u – 12.09.2017 r.) o wydanie opinii potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia ustawy w życie z normą art. 1 ustawy. Na mocy art. 6 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu na wydanie zarządzenia zastępczego. Przedmiotowa opinia wpłynęła do organu

nadzoru w dniu 9 października 2020 r. (pismo z dnia 1 października 2020 r. znak: BUW-940-82(3)20). Wynika z niej, że nazwa: skwer Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy – jest niezgodna z art. 1 ust. 1 ustawy.

Jak wynika z opinii IPN-u, Pomorski Okręg Wojskowy jako jednostka administracyjna w strukturach sił zbrojnych komunistycznego państwa utworzony został w 1945 r. W latach 1949-1953 funkcjonował pod nazwą II Okręg Wojskowy, po czym ponownie został przemianowany na Pomorski Okręg Wojskowy (POW). Głównym zadaniem okręgów wojskowych było przede wszystkim administrowanie jednostkami wojskowymi w okresie pokoju, prowadzenie poboru do wojska i mobilizacji, zarządzanie siłami osobowymi oraz uzbrojeniem. W okresie PRL dowództwo okręgu było również odpowiedzialne za szkolenie polityczne w podległych jednostkach oraz formowanie ideologiczne żołnierzy w duchu wierności partii komunistycznej.

Po zorganizowaniu w pierwszej połowie 1945 roku dowództwa Pomorskiego Okręgu Wojskowego, pod jego zarząd trafiły rejonowe komendy uzupełnień oraz jednostki wojskowe m.in. z Torunia, Bydgoszczy, Brodnicy, Starogardu Gdańskiego i Gdyni. Na początku siedzibami dowództwa były kolejno Toruń, Bydgoszcz, Gdańsk i Koszalin. W 1946 r. siedzibę przeniesiono na stałe do Bydgoszczy. Jedynym pierwszym dowódcą Pomorskiego Okręgu Wojskowego był (przez pięć miesięcy) oficer wywodzący się z przedwojennej armii – Waclaw Szokalski. Już od września 1945 roku dowódcami POW byli sowieccy generałowie:

- Wiaczesław Jakutowicz (w okresie IX-XI 1945 r.) – członek Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików),
- Iwan Jośkiewicz (w okresie XI 1945 r. – VI 1947 r.) – uczestnik rewolucji bolszewickiej,
- Iwan Rotkiewicz (w okresie VI-X 1947 r. i I 1955 r.– X 1956 r.) – uczestnik rewolucji bolszewickiej, brał również udział w zwalczaniu podziemia niepodległościowego na Rzeszowszczyźnie,
- Bronisław Pułturzycki (w okresie X 1947 r. – III 1953 r.) – uczestnik rewolucji bolszewickiej oraz członek Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików),
- Antoni Władyczański (w okresie III 1953 r. – XII 1954 r.) – członek Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików).

Także stanowiska szefów sztabu do 1956 r. pełnili sowieccy wojskowi.

Jak zapisano w wydanej w okresie PRL monografii Pomorskiego Okręgu Wojskowego: „nadrzędnym celem działalności polityczno-wychowawczej w jednostkach okręgu w latach 1945-1948 była integracja kadry i żołnierzy wokół społeczno-politycznego programu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej” (Pomorski Okręg Wojskowy 1945-1987 pod red. Antoniego Karnowskiego, Bydgoszcz 1989). Działalnością polityczno-wychowawczą w okresie PRL nazywano w pierwszym rządzie prowadzoną wśród żołnierzy indoktrynację polityczną. Ukierunkowana ona była m.in. na zachęcanie młodzieży do wstąpienia do PZPR, także poprzez stworzenie perspektywy awansu służbowego. W ramach zajęć wpajano żołnierzom m.in. światopogląd marksistowsko-leninowski. W końcu lat 40. XX wieku we wszystkich jednostkach podległych POW powoływane były organizacje partyjne. Jako pierwszy pracą partyjną w POW kierował sowiecki wojskowy – ppłk Iłarian Garbenko. Od końca 1948 r. w ramach okręgu działały również koła młodzieżowej organizacji komunistycznej – Związku Młodzieży Polskiej. W październiku 1950 r. przy sztabie POW powołany został Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu. W ramach jego kursów ideologicznych wykładano m.in. historię WKP(b) i Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego, materializm historyczny czy historię „ruchów robotniczych”. W celach propagandowych powołano także w 1950 r. gazetę „Żołnierz Polski Ludowej”, która miała być organem prasowym POW. Jak zapisano we wspomnianej publikacji: „od pierwszych dni istnienia okręgu jego żołnierze żywo uczestniczyli we wszystkich przedsięwzięciach związanych z utrwalaniem rewolucyjnych przeobrażeń kraju.” Zapis ten oznaczał zaangażowanie Pomorskiego Okręgu Wojskowego do akcji propagandowych oraz jego udział w działaniach towarzyszących operacji sfalszowania przez komunistów referendum ludowego przeprowadzonego 30 czerwca 1946 r. oraz wyborów w roku 1947. Jednostki Okręgu prowadziły agitację komunistyczną na terenach wiejskich. Na czele specjalnie do tego powołanych kierownictw stanęli oficerowie Zarządu Polityczno-Wychowawczego POW. Zgodnie z wytycznymi szefa Sztabu Generalnego oraz Szefa Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego w każdej gminie Okręgu powołano brygady agitacyjne, złożone z oficera oraz czterech żołnierzy.

W sumie POW wystawił 299 brygad propagandowych, w skład których wchodziło około 1500 żołnierzy. Mieli oni za zadanie nie tylko prowadzić agitację na rzecz komunistów, ale także paraliżować aktywność ugrupowań demokratycznych, w tym przede wszystkim Polskiego Stronnictwa Ludowego. Jednostki POW brały także udział w operacjach towarzyszących fałszowaniu wyników kolejnych wyborów do Sejmu PRL, również poprzez zaangażowanie w akcje agitacyjne wśród mieszkańców wsi.

Jednostki POW wraz z funkcjonariuszami UB, Milicji Obywatelskiej i żołnierzami KBW były wysyłane do zwalczania oddziałów podziemia niepodległościowego. W okresie PRL uznawano za powód do dumy, że „żołnierze POW w okresie od czerwca 1945 r. do listopada 1947 r. aktywnie uczestniczyli we wszystkich przedsięwzięciach związanych z umacnianiem ładu i porządku publicznego na Pomorzu. Rozbito 23 drobne grupy zbrojne, raniono i zabito w walce 7 osób, a ujęto 150. Zatrzymano również 286 osób podejrzanych o współpracę z podziemiem” (Pomorski Okręg Wojskowy 1945-1987, pod redakcją Antoniego Karnowskiego, Bydgoszcz 1989). Udział w niszczeniu podziemia niepodległościowego był także łączony z represjami wobec środowisk cywilnych związanych z PSL i strukturami niepodległościowymi.

Nazwa POW łączy się także z udziałem podległych mu jednostek wojskowych w pacyfikacjach wolnościowych wystąpień społecznych w kolejnych dekadach PRL. W grudniu 1970 r. na rozkaz dowódcy POW gen. Józefa Kamińskiego wprowadzono gotowość bojową w 16 Kaszubskiej Dywizji Pancerniej i w 7 Łużyckiej Dywizji Desantowej, które następnie brały udział w krwawym stłumieniu protestów robotniczych na Wybrzeżu. Analogiczne zadania miała 12 Szczecińska Dywizja Zmechanizowana, która na rozkaz dowódcy POW pacyfikowała mieszkańców Szczecina.

W latach 80. XX wieku POW uczestniczył w likwidacji NSZZ „Solidarność” i środowisk współpracujących z „Solidarnością”. Już w okresie poprzedzającym wprowadzenie stanu wojennego w Polsce, w ramach POW powołano ok. 250 Terenowych Grup Operacyjnych (TGO). Było to elementem przygotowań do wprowadzenia stanu wojennego w całym kraju. Przeprowadzone przez TGO kontrole były ukierunkowane także na pozyskiwanie informacji o nastrojach w zakładach pracy, liderach wzniecających bunt wśród załogi, stanie niezależnych związków zawodowych. Ówczesny dowódca Pomorskiego Okręgu Wojskowego gen. dyw. Józef Użycki wszedł w skład Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego (WRON).

W grudniu 1981 r. jednostki wojskowe podległe POW brały bezpośredni udział we wprowadzaniu stanu wojennego. Czołgi 8 Dywizji Zmechanizowanej miały m.in. za zadanie ochranianie Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku oraz pomoc w tłumieniu protestów mieszkańców w okolicach dworca gdańskiego. 12 Dywizja Zmechanizowana brała udział w pacyfikacji strajków w stoczni szczecińskiej, a całą akcją pacyfikacyjną osobiście kierował dowódca jednostki – płk Henryk Szumski.

Po wprowadzeniu 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego, żołnierze jednostek POW brali m.in. udział w patrolowaniu ulic wraz z funkcjonariuszami milicji. W kolejnym okresie POW został zaangażowany do działań represyjnych. W Chełmnie na terenie jednostki wojskowej nr 1636 podległej POW został zorganizowany wojskowy obóz dla internowanych działaczy NSZZ „Solidarność” i członków opozycji demokratycznej. Trafiało tam około 300 internowanych. Zarówno skrajne warunki egzystencji obozowej, jak również wymuszane na internowanych aktywności były formą represji wymierzonych w działaczy nie godzących się na panowanie w Polsce ustroju komunistycznego.

Pomorski Okręg Wojskowy był częścią struktury sił zbrojnych PRL, która w całości została odziedziczona przez III RP po transformacji ustrojowej w 1989 roku. Ze względu na powolny charakter zmian strukturalnych w wojsku, Pomorski Okręg Wojskowy formalnie rozwiązano po utworzeniu Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych.

Wojewoda Kujawsko-Pomorski po analizie znaczenia nazwy POW w aspekcie historycznym i prawnym - w pełni podziela opinię Instytutu Pamięci Narodowej, że nazwa Pomorski Okręg Wojskowy stanowi symbol komunizmu, w rozumieniu ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r., a zatem nazwa skwer Pomorskiego Okręgu Wojskowego jest niezgodna z art. 1 ust. 1 i 2 tej ustawy.

Wobec powyższego organ nadzoru jest zatem zobligowany – na mocy przepisu art. 6 ust. 2 ustawy – do wydania zarządzenia zastępczego, zmieniającego nazwę skweru Pomorskiego Okręgu Wojskowego w mieście Bydgoszcz. Nowa nazwa skweru to płk. Łukasza Cieplińskiego.

Z wnioskiem o nadanie tej nazwy wystąpiło do Wojewody Kujawsko-Pomorskiego Stowarzyszenie Osób Internowanych CHEŁMINIACY 1982.

Łukasz Ciepliński (kryptonimy konspiracyjne: „Pług”, „Ostrowski”, „Ludwik”, „Apk”, „Grzmot”, „Bogdan”) urodził się 26 listopada 1913 r. w Kwilczu w Wielkopolsce w rodzinie o tradycjach patriotycznych. Starsi bracia Łukasza – Stanisław i Antoni – byli powstańcami wielkopolskimi, Stanisław brał również udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

Po ukończeniu szkoły powszechnej Łukasz Ciepliński uczęszczał do Korpusu Kadetów nr 3 w Rawiczu. W latach 1934-36 był słuchaczem Szkoły Podchorążych Piechoty w Komorowie-Ostrowi Mazowieckiej, którą ukończył w stopniu podporucznika. W latach 1936-39 służył w 62. Pułku Piechoty, który stacjonował w koszarach im. Franciszka Ksawerego Rymkiewicza przy ulicy Warszawskiej w Bydgoszczy.

W czasie wojny obronnej we wrześniu 1939 r. początkowo jego macierzysty pułk startł się z Niemcami na przedpolach Bydgoszczy, a podczas odwrotu zwalczał w mieście niemieckich dywersantów. Następnie Łukasz Ciepliński walczył w bitwie nad Bzurą i w Puszczy Kampinoskiej przedzierając się do Warszawy. Wykazał się wyjątkowym bohaterstwem pod Witkowicami, gdzie z działka przeciwpancernego zniszczył w pojedynkę sześć niemieckich czołgów i dwa pojazdy dowódcze. Za ten czyn otrzymał Order Virtuti Militari.

Po kapitulacji 28 września 1939 r. przeszedł do konspiracji. Działał kolejno w Organizacji Orła Białego, Związku Walki Zbrojnej i w Armii Krajowej. Od czerwca 1941 r. do lutego 1945 r. stał na czele Inspektoratu Rejonowego ZWZ- Podokręgu Rzeszów AK. Podlegało mu 15 tys. żołnierzy. W ramach akcji „Burza” jego oddziały zorganizowane w 39 pułk piechoty Strzelców Lwowskich AK 2 sierpnia 1944 r. brały udział w wyzwaniu Rzeszowa. W połowie sierpnia wobec nakazu radzieckiego komendanta wojskowego o złożeniu broni przez AK zdecydował o przystąpieniu do struktur konspiracyjnych. W styczniu 1945 r. został przeniesiony do sztabu Okręgu Krakowskiego AK. Tam współorganizował organizację NIE, zostając w lutym tego roku inspektorem rejonowym NIE, szefem sztabu Okręgu najpierw w NIE, a następnie w Delegaturze Sił Zbrojnych na Kraj. Następnie związał się ze Zrzeszeniem Wolność i Niezawisłość. W styczniu 1947 r. utworzył IV Zarząd Główny WiN. Organizacja pod jego kierownictwem skupiła się na przygotowaniu gruntu społecznego pod przyszłe niepodległe państwo polskie.

W dniu 28 listopada 1947 r. Łukasz Ciepliński został aresztowany w Zabrzu przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa. Był poddawany brutalnemu śledztwu. W dniach 5-14 października 1950 r. przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie odbył się pokazowy proces Cieplińskiego i jego współpracowników z IV Zarządu WiN. „Pług” został skazany na pięciokrotną karę śmierci. Wyroki śmierci usłyszało też sześciu jego towarzyszy: Józef Batory, Franciszek Błazej, Karol Chmiel, Mieczysław Kawalec, Adam Lazarowicz, Józef Rzepka. Łukasz Ciepliński wysyłał z celi śmierci grypsy do swoich bliskich, w tym żony Jadwigi i czteroletniego synka Andrzeja, a także do towarzyszy broni. Część z tych listów zachowała się i stanowi dziś wyjątkowej wartości testament ideowy i duchowy „Pługa”. W dniu 1 marca 1951 r. Ciepliński i sześciu pozostałych skazanych zostali zabici strzałami w tył głowy na terenie więzienia mokotowskiego przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. Ciało nie wydano rodzinom i pochowano w nieznanym miejscu. Grób symboliczny Łukasza Cieplińskiego został ustanowiony na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie w Kwaterze „Na Łączce”.

W 2007 r. Łukasz Ciepliński został pośmiertnie odznaczony przez Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego Orderem Orła Białego. W 2011 roku na pamiątkę tragicznej śmierci Łukasza Cieplińskiego i jego towarzyszy dzień 1 marca został ustanowiony Narodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych. W 2013 r. Łukasz Ciepliński pośmiertnie został mianowany przez ministra obrony narodowej Tomasza Siemoniaka na stopień pułkownika.

Na podstawie art. 5 ustawy, pisma oraz postępowania sądowe i administracyjne w sprawach dotyczących ujawnienia w księgach wieczystych oraz uwzględnienia w rejestrach, ewidencjach i dokumentach urzędowych zmiany nazwy dokonanej na podstawie ustawy są wolne od opłat. Zmiana nazwy dokonana na podstawie ustawy nie ma wpływu na ważność dokumentów zawierających nazwę dotychczasową.

POUCZENIE

Na niniejsze zarządzenie zastępcze przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy w terminie 30 dni od daty doręczenia, za pośrednictwem Wojewody Kujawsko-Pomorskiego.

Wojewoda Kujawsko-
Pomorski

Mikołaj Bogdanowicz